

Al meer dan 1100 panden op lijst

Kienzaal heeft ineens monumentale status

Bij restauratie van monument bijdrage van gemeente.

door Wim Hagemans

DEN BOSCH - Met de aanstaande uitbreiding van de gemeentelijke monumentenlijst met 324 stijgt het aantal monumenten in de gemeente Den Bosch tot boven de 1100. Den Bosch beschikte al over ongeveer 550 rijksmonumenten. In 2005 zijn voorts 229 objecten aangewezen voor de gemeentelijke monumentenlijst. Deze dagen hebben 570 eigenaars van 324 nieuwe objecten een brief gekregen dat hun pand in aanmerking komt om gemeentelijk monument te worden. „Van een aantal panden in de binnenstad is de aanwijzingsprocedure al van start gegaan. De eigenaars krijgen nog gelegenheid te reageren, onder andere op de vier informatieavonden die we houden,” aldus Jan Romeijn van de gemeente. Voor een aantal andere toekomstige monumenten is de procedure nog niet zo ver. Ze zijn al wel voorlopig aangewezen, maar moeten nog verder onderzocht en beschreven worden. Voordat een aanwijzing definitief wordt, krijgen eigenaars gelegenheid te reageren, onder andere op informatieavonden. Daar worden ook misverstanden uit de weg geruimd, aldus Romeijn. Bij verbouwing van een monument moet wel een monumentenvergunning worden aangevraagd. „Mensen denken ‘ik mag niks meer, het kost me alleen maar geld.’ Maar er kan best veel. En in het algemeen stijgt de waarde van het pand. Bij restauratie kom je ook in aanmerking voor een bijdrage van 25 procent van de restauratiekosten.”

Vooraf architectuur van wederopbouw na de oorlog aangewezen.

door Wim Hagemans

DEN BOSCH - Het Provinciehuis (1970), de kerk in Empel (1950), maar ook een reeks woningen aan de Arezzostraat, de woningen met de uitstekende balkons bij de Oosterplas aan de Rijnstraat, de flats aan de Pettelaarseweg én (kien)zaal Broza aan de Cypresstraat. Ze staan allemaal op de lijst van 324 nieuwe gemeentelijke monumenten.

Bij de aanwijzing heeft de gemeente gekeken naar architectuur- en kunsthistorische waarde, maar ook naar gaafheid en zeldzaamheid. Bij de nieuwe monumenten zitten met name heel veel panden in Den Bosch-Zuid. „Gebouwen uit de tijd van de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog. De laatste vijf, zes jaar is daar in heel Nederland veel aandacht voor gekomen. Dat is ook logisch. Elk tijdsgewricht heeft waardevolle architecten. Na verloop van jaren komt dan het besef dat je bepaalde monumenten moet koesteren”, zegt Jan Romeijn van de afdeling Bouwhistorie Archeologie en Mo-

numenten (BAM) van de gemeente. Dat geldt onder andere voor een aantal woningen in de stijl van de Bossche School, zoals de klassieke herenhuizen met betonnen sierkaders van architect Jos Beaux uit Goirle (1952/1953).

Als het indrukwekkendste monument in Zuid wordt het Provinciehuis aan de Brabantlaan beschouwd. „Als het niet zo jong was, uit 1970, dan zou het ongetwijfeld geen gemeentelijk, maar rijksmonument zijn geworden. Het is ontworpen door Maaskant, de belangrijkste Nederlandse architect van na de oorlog”, meent Hans Meester, hoofd van de afdeling BAM.

Een ‘toppertje van eind jaren 1950’ noemt Romeijn het gebouw van architect Nijsten aan de Cypresstraat 28 in Den Bosch-Oost. Ooit magazijn, kantoor en herstelatelier van C&A. Nu zit daar Mico en wordt er vooral veel gekiend. „Betonskeletbouw, vergelijkbaar met de vakwerkhuisen in Limburg. De dragende constructie is hier van beton”, aldus Romeijn. Een ander bijzonder ‘object’ in Oost zijn de woningen aan de Rijnstraat met de ‘uitstekende balkons’. „Helemaal gericht op de Oosterplas, zodat daar een soort boulevard ontstaat.” In Empel worden het voormalige gemeentehuisje aan de Brink en de neoromaanse kerk met pastorie aan de Proosdijstraat voorgedragen. Ook hier zitten elementen in van de Bossche School. Eigenaars van een monument kunnen bij de gemeente een beroep doen op een bijdrage van 25 procent als zij besluiten het te restaureren, hetgeen iets anders is dan gewoon onderhoud. Daarvoor is ieder jaar 335.000 euro beschikbaar. „Tot nu toe is dat genoeg gebleken. Als de vraag groter wordt, moeten we daar natuurlijk naar kijken” aldus wethouder Bert Pauli. Hij vindt de uitbreiding van de monumentenlijst van groot belang voor Den Bosch. „Kijk naar de ‘witte woningen’ aan de Pelssingel. We zijn met de eigenaar in gevorderd gesprek over restauratie. Als die niet ooit monument waren geworden, was dat niet gebeurd.”

De woningen aan de Rijnstraat in Den Bosch, met uitstekende balkons, worden als bijzonder waardevolle architectuur gezien. Binnenkort zijn ze gemeentelijk monument. foto's Marc Bolsius

Zaal Broza en de Mico aan de Cypresstraat. Het gebouw van eind jaren 1950 is een ‘toppertje’ van naoorlogse architectuur.

Kerk en pastorie in Empel hebben stijlelementen van de architectuurrichting Bossche School.

Monumenten in Den Bosch

- ▶ De gemeente Den Bosch telt ongeveer 550 rijksmonumenten, ouder dan 50 jaar.
- ▶ In 2005 zijn daar bovenop 229 objecten aangewezen als gemeentelijk monument.
- ▶ Nu wil het college van B. en W. de lijst van gemeentelijke monumenten aanvullen met nog eens 324 objecten.
- ▶ Aanwijzing tot gemeentelijk monument betekent dat voor verbouwing aan het pand behalve een bouwvergunning ook een monumentenvergunning nodig is.
- ▶ Eigenaars kunnen bij restauratie van een monument een gemeentelijke bijdrage van 25 procent van de kosten krijgen.